

דף קשר

עלון ישיבת הר-עציון לתלמידיה בצה"ל ובישיבה

וישלה

י"ז כסלו תשע"ז

לתגובות:

dafkeshet@gmail.com

גיליון מספר 1494

פתיח

~*~

בגליון הבאנו את דברי הרב יהודה עמיטל זצ"ל, העוסקים בפרספקטיבה ההיסטורית של מעשי האבות. בהמשך, איתן קלימן (ה') מבאר את עולם הרגש הדתי תוך הסתמכות על הרב סלובייצ'ק, ולבסוף אסף בך (ב') מסכם בשיר את סוגיית תגרי לוד. וכמובן שיש גם חדשות.

שבת שלום, קריאה מהנה ובברכת הצלחה טובה,
גלעד

ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר (בראשית לב, כה)
יעקב נותר לבדו ומתחיל מאבק עם האיש היחיד שנמצא איתו גם אז – הוא בעצמו. המאבק העצמי, חשבון הנפש, הוא פתח להתפתחות ולשינוי תפיסת עולם. חשבון הנפש עלול גם לכאוב, ואכן 'שרו של עשו' הפרטי של יעקב הצליח לפגוע בו ואף לפצוע אותו.

למעשה, המאבק לא חולל כל שינוי במהותו של יעקב, אלא רק הפנה את תשומת ליבו אל המצב הקיים. המאבק הראה ליעקב שהוא כבר איננו "איש תם יושב אוהלים", אלא אדם שיודע להשיב מלחמה שעה. זהו מצב שההכרה בו כואבת עד מאוד, אך היא גם זו שמאפשרת ליעקב להתייצב מול עשו.

כי שרית עם אֵי־להים ועם אנשים ותוכל (לב, כט)

כי מלכי בית שני באו בברית עם הרומיים מהם שבאו ברומא והיא היתה סבת נפילתם בידם

מדוע, אם כן, הרמב"ן בתחילה קורא לנו לאמץ את דרכו של יעקב, ומיד אח"כ מצטט מדרש שמבקר את יעקב בכך שנהג שלא בחכמה?

הרמב"ם במורה נבוכים (חלק ג, פרק א) כותב, שמשנה רבינו ושלוש האבות היו היחידים שהגיעו לדרגה כזו שהם יכולים לעסוק בענייני העולם הזה כמו הנהגה, רכוש וממון, ועם זאת להגיע לדרגה רוחנית גבוהה, עד כדי כך שהקב"ה קרא שמו עליהם. הוא מסביר, שהאבות הגיעו לדרגה כזו, שכן תכלית עיסוקם בענייני העולם הזה הייתה "המצאת אומה אשר תדע את ה' ותעבדה". כמו שנאמר:

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' (בראשית יח, יט)

לאבות הייתה תודעה היסטורית; הם ידעו שהם הולכים להקים אומה שלמה, והבינו שכל מעשה שיעשו ישפיע רבות על אותה אומה. ממילא, בכל אשר פנו הם חשבו על ההיבט ההיסטורי של מה שהם עושים. זהו בדיוק הרעיון של 'מעשה אבות סימן לבנים' – האבות ראו את עצמם כמורי דרך לאומה.

כך גם אמר המלאך להגר:

קומי שאי את הנער... כי לגוי גדול אשימנו (בראשית כא, יח)

מה נחמה היא זו שיהפוך לגוי גדול? אלא שהגר ספגה בבית אברהם אווירה של עשיית היסטוריה, ולכן היא חשבה במונחים היסטוריים ויכלה לראות את בנה כאבי אומה שלמה.

גם לרבקה נאמר:

שני גיים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צער (בראשית כה, כג)

שיחת ראשי הישיבה

מעשה אבות סימן לבנים*

הרב יהודה עמיטל זצ"ל

כותב הרמב"ן בתחילת הפרשה:

נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקדוש ברוך הוא את עבדו וגאלו מיד חוק ממנו וישלח מלאך ויציליהו. ולמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכולתו, ויש בה עוד רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו לתפילה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהציל (בראשית לב, ד)

בדברי הרמב"ן יש לכאורה חידוש גדול, שהכלל של 'מעשה אבות סימן לבנים' איננו רק סימן ורמז למה שיקרה, אלא גם הדרכה מעשית – עלינו לנהוג כמו שנהגו אבותינו. לכאורה, אין זה מובן: הרי אצל יעקב המצב היה שונה וכך גם הנסיבות, ומי אמר שגם בצרות הבאות בדורות מאוחרים הדרכה זו מתאימה? אולי התפילה, הדורון והמלחמה היו מתאימים דווקא אז?

הקושיא מתעצמת לאור דברי הרמב"ן תכף בהמשך:

וכבר תפסוהו חכמים על זה: אמרו בבראשית רבה (עה, ג) "מחזיק באוני כלב" (משלי כו, טז) אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך והיית משלח אצלו ואומר לו כה אמר עבדך יעקב. ועל דעתי יעקב זה ירמו כי אנתנו התחלנו נפילתנו ביד אדם

* שיחה שנאמרה בישיבה במסיבת חנוכה תש"ס. הדברים מובאים בצורה שבה נאמרו, לאחר שינויים קלים.

כל דבר מתפרש במושגים היסטוריים.

יעקב גם הוא חשב במושגים כאלו. הוא הבין שכל מה שיעשה יהיה מסר לאומה שלמה, והיה חשוב לו להראות שיש להשתדל תמיד להימנע ממלחמה. יעקב לא רצה להגיע למלחמה עם עשו; הוא ניסה קודם כל דרכים של תפילה ודורון ורק אחר כך הכין עצמו למלחמה, בתקווה שלא יזדקק לאפשרות זו. יעקב רצה ללמד את האומה כולה, שיש לשאוף לפתור בעיות בדרכים של שלום ורק אחר כך לנסות דרך של מלחמה. יעקב העדיף להתנהג בכניעה כלפי עשו, העיקר שלא לבוא לידי מלחמה. על זה בדיוק מבקרים אותו חז"ל – אם רצית להימנע ממלחמה היית צריך להתעלם מעשו לגמרי, ואז לא היית מגיע לידי עימות עם עשו כלל.

הרמב"ן הדגיש את המסר של ההתרחקות ממלחמה, כיוון שחשב שמסר זה רלוונטי לדורו. נראה שיש בפרשה מסר נוסף לדורות, שהרמב"ן אולי לא הדגיש כיוון שלא היה רלוונטי לדורו, אך הוא חשוב מאד בדורנו. הפסוק אומר:

ויחרד יעקב מאד ויצר לו ומסבירים חז"ל (ברכות ד), שאף על פי שאמר הקב"ה ליעקב:

והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך (בראשית כה, טו)
פחד יעקב מעשו, כיוון שחשש שיגרום החטא, ולכן הקב"ה לא יושיע אותו. זהו מסר שחשוב מאד להעבירו לדורות – גם אם יש הבטחה של הקב"ה, עדיין הדברים תלויים במעשינו. גם אם אנו חשים שהקב"ה מושיע אותנו ושהגענו לראשית צמיחת גאולתנו, עדיין יש לזכור תמיד שהכל תלוי בהתנהגותנו ובמעשינו ויש לפחד ממה שעלול לגרום החטא.

בלעדי לאחד מן הרגשות על חשבון אחרים, או העמדת רגשות מסוימים במרכז בלא כל תנאי, תוך דחיקת האחרים אל השוליים, עשויות לגרום לסיבוכים מוזיקים בהתפתחות הדתית של האישיות.

(מן הסערה, תיאוריה של רגשות, עמ' 151)

באורח חיינו אנו נוטים לשים במרכז את הרגשות החיוביים, ולדחוק לשוליים – ולעיתים אף לפסול – את הרגשות השלילים. האהבה, הפשרה והשלום מאומצים בחום ותופסים מקום של בלעדיות, ולעומתם השנאה, הכעס והנקמה נדחים בבזו ונפסלים על הסף. השימוש בהם הפך למגונה בעיני הבריות.

התנהלות שכזו מעוותת את עולמו המוסרי והרוחני של האדם, ומנטרלת את היכולת שלו להתמודד עם עולם מורכב. וכפי שממשיך וכותב הגרי"ד:

כיצד יכולים אנו לדבר על גיוון של תגובות כאשר אנו משליכים אחר גונו את עושר החיים הרגשיים למען אלוהות של אהבה? האהבה, כמובן, היא תחושה נפלאה ואצילה, המטפחת רוח החברה ומשגיבה את האדם, אך לא תמיד מסוגל האהוב להיענות לאתגר שמציבה לפניו מציאות קשה. במצבים מסוימים יכולה תחושה שלילית, כגון כעס או בזו, להיעשות לכוח המניע פעולה אצילה ורבת ערך... לא תמיד ניתן להילחם בעוול מושרש, בשחיתות ובהתעללות, אם התנהגותו של האדם נשלטת רק בידי האהבה והרגשות המלווים אותה, כגון צניעות, ענווה וסובלנות. תפילה למען החוטא היא מחווה נאה מאד, אך התפילה כשלעצמה אין בה כדי לשרש פשע ושחיתות. יש צורך בהתנגדות פעילה. ואת זו ניתן להגיע רק באמצעות כעס צודק, תיעוב ושנאה כל דבר אשר הוא נקלה ומכוער. (שם, עמ' 154)

אדם הנותן בלעדיות לאהבה, לא רק פוגם במכלול הרגשות, אלא אף באהבה עצמה. אהבה ללא גבול מחלישה את יכולת ההתנגדות לגורמים המנסים לפגוע במושא האהבה. "אוהבי ה' שנאו רע" – על מנת שנוכל לאהוב את ה' בצורה שלמה ומיטבית עלינו לשנוא את הרע, לתעב אותו בכל ליבנו, לטפח בנו שנאה וכעס אליו.

הנצרות העלתה את האהבה לדרגה מיתית, תוך ביטול רגשות השנאה והנקמה, וסירוב לשלב ולאזן ביניהם. אמונה זו הובילה לקרע עמוק בין התיאוריה למעשה. חוסר היכולת של מאמיניה להתמודד עם המציאות בצורה זו, הובילה אותם לבסס את משרטם המדיני על אדני שנאה אכזרית ויוקדת. מסעות הצלב והאינקוויזיציה נולדו מאהבה חסרת גבולות.

היהדות, בניגוד לנצרות, מעולם לא שללה רגש מסוים, או ראתה בו חסר ערך והרסני. עלינו לשנוא לכעוס ולנקום, בדיוק כשם שאנחנו אוהבים מוותרים ומתפייסים. השנאה היא תחושה אצילית לא פחות מן האהבה.

חוסר צדק ועוולות מוסריות צריכים לעורר בי כעס. כאשר אני ניצב אל מול אויב אני צריך להתמלא בשנאה יוקדת, וכאשר יהודים

"אוהבי ה' שנאו רע"

איתן קלימן

אחת הפרשיות המורכבות שאנחנו פוגשים בין סיפורי האבות, היא פרשת מעשיהם של האחים שמעון ולוי בשכם, וההתייחסות של אביהם יעקב כלפיהם בעקבותיה. אין ברצוני להיכנס לפרשנות המדויקת למעשיו של יעקב ולהתייחסות שלו למעשי בניו, אלא לשים דגש על הפסוקים החותמים את מעשה שמעון ולוי:

ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אתי להבאישיני בישב הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכוני ונשמדתי אני וביתי ויאמרו הכוונה יעשה את אחותנו (בראשית לד, ל-לא)

לענ"ד, בסיום זה התורה באה להעביר מסר כפול. מחד גיסא, התורה מביעה תרעומת גלויה על מעשה שמעון ולוי, הן בפרשתנו הן בפרשת הברכות, שם הביקורת של יעקב עזה וחדה אף יותר. מאידך גיסא, התורה שומרת את 'המילה האחרונה' לתגובת שמעון ולוי, תגובה חריפה המביעה את הזעם העמוק המפעפע באחים לנוכח העוולה שנעשתה באחותם; הם לא מסוגלים לשתוק ולהבליג לנוכח הרוע.

התורה אמנם מביעה ביקורת וחוסר הסכמה עם אספקטים מסוימים במעשה שמעון ולוי, אך היא מכירה ומוקירה את הרגש הטבעי הפורץ מתוכם. הזעם המתפרץ, הרצון לנקמה, הזעזוע וחוסר ההשלמה עם העוולה מבורכים – ולעיתים אף מוכרחים – בעיני התורה. היא מעודדת אותם ותומכת בהם, אך היא מיד מסייגת ומוסיפה תנאי: כאשר תרצה להביא רגשות עזים אלו לידי ביטוי, חובה עליך לרתום אותם לרסן הצו המוסרי והשיקול השכלי.

ניהול חיינו איננו יכול להיות מוכתב על ידי רגשות בודדים ומסוימים, אלא חובה עלינו להביא לידי ביטוי את הרגשות כולם. פסילת רגש מסוים עלולה להביא לידי עיוותים רבים. וכפי שכותב זאת הרב סולובייצ'ק:

היהדות עמדה בתוקף על שלמותה וכוליותה של מערכת הרגשות, המשתרעת במעין קשת רחבה מהן השמחה, הסימפטיה והענווה (אותם רגשות של חברות), אל הכעס העצב והחרדה (הם הרגשות המביאים לידי התפוררות). הענקת מעמד

אותם זורקים האבנים וצועקי ה'שאבעס' שאנו כה רגילים לבוז להם ולתקוף אותם (ובצדק גמור), מזכירים לנו כאב אמתי מהו. ברי לנו, שבשום פנים ואופן אין לנהוג ככה, אך האם לרגע קטן בכלל התעורר בנו כאב כה עצום על חילול דבר ה'? האם מרוב רצון לקרב, להכיל ולאהוב (ושוב, בצדק גמור) לא נעשינו קהי חושים? מתי לאחרונה הזדעזענו למראה עבירה?
גם כאשר היד נחה, על הלב להמשיך לרגוש.

נרצחים עלי לחוש רצון עז לנקמה. במלחמה ברוע צריכים לפעפע רגשות אשר לעצמם הם הרסניים.

אחזור ואדגיש. חלילה לנו לנהל את כל מעשינו על פי רגשות אלו; התרת כל רסן תחריב את החברה האנושית. בוודאי שבמישור התגובה המעשית הדברים מורכבים יותר, וניתן בהם דגש גדול יותר לערכי האהבה והפיוס, אך אסור שזה יבוא על חשבון הרגש הטבעי. מרוב פשרות והשלמות שכחנו כאב ושנאה מהם.

האם כאשר דבר ה' מבוזה והשבת נרמסת בפרהסיה אנו כואבים באמת ובתמים? האם עולה בנו רצון עז לצעוק, לטלטל ולמחות?

"אמנם שיעור האונאה הוא חלום,
אך הוא קיים לכל היום"
עכשיו עדיפה שיטת חכמים,
'עד שיראה' עם 'שישית' אלו תנאים משתלמים.

אך אם זמן מחילה הוא מיד
התגרים ישאירו את רבי טרפון ביד:
משישית עד שליש יש מיד מחילה
ובשביל תגרינו זו עסקה מעולה!

עצרו הכל! הגמרא אומרת,
יש לנו הבנה אחרת,
משישית עד שליש זו אונאה לרבי טרפון.
אם כן, מדוע אצלו היתרון?

לחכמים זה ביטול מקח שחל לעולם
ולרבי טרפון זו אונאה – ממש מושלם!
עדיף בכדי שיראה לקרובו
משהמקח יבוטל באיזה יום שיבוא.

אם המצב כל כך נפלא
מדוע חזרו התגרים להתחלה?
הגענו למצב קצת מורכב
נקדיש לו בית חדש עכשיו:

משישית עד שליש חוזר עד שהיום נעלם
הרווח בזה זניח גם כשהביטול לעולם,
בשישית לחכמים זה בכדי שיראה
וזה עדיף מכל היום לרבי טרפון, כנראה.

הדיון מתחיל להיות קצת עצוב
כי הגמרא חוזרת בה שוב,
עכשיו מציגים מקרה מפולפל –
משישית עד שליש זה 'מ'- ולא 'מ'- בכלל!

חזרנו מכל הנחות היסוד:
המחילה היא מיד, זה חשוב מאוד,
ביטול המקח הוא בכדי שייבדק
(אמנם, בנוגע לכך יש להסתפק).

מדוע שמחו תגרי לוד?

אסף בד

נספר סיפור ממש נורא
על מסכן אחד שנתאנה במכירה
וחוק מסור הוא בדינו
שמתחת לשתות זה לא עניינינו

במונחים תלמודיים זה נקרא 'מחילה'
ומתי היא נגמרת – זו השאלה
האם זה קורה לאלתר,
או שמא בכדי שיראה לתגר?

לפני שנמשיך – הקדמה קלה
על ההבדל שבין אונאה למחילה:
במחילה ניתן רק לקבל כסף בחזרה
בעוד שהמתאנה יכול גם לבטל המכירה.

נעבור עכשיו למקום די חביב
השוכן ממש ליד תל-אביב
היו שם תגרים חכמים עד מאוד
קראו להם תגרי-לוד.

בוקר אחד צלצל הטלפון
על הקו היה רבי טרפון:
"שתות למקח זה קצת יקר" הוא אמר,
"עדיף לשנות לשליש" – ושם התגר:

אם מחילה היא בכדי שיראה לתגר
שיעורו של רבי טרפון הוא שיפור ניכר,
שליש זה יותר משישית, זה כלל בחשבון,
אך לצערם, לא כאן סיים רבי טרפון:

לרבי טרפון הרווח בשישית – שם הוא מוחל עדיף מאונאה לחכמים, לא נתבלבל: הרווח שבא מיד הוא עדיף מאשר שהלקוח יבדוק את התעריף.

אך כשרבי טרפון הורה שכל היום אפשר לחזור בין שישית לשליש הוא נמצא מאחור: בסכום הזה בכדי שיראה לתגר זה מושלם טוב יותר מכל הצעות רבי טרפון בעולם.

אמר רבא הלכתא: פחות משתות – המקח נקנה, בדיוק שתות – קנה וחוזר מה שנתאנה,

ביטול מקח – משתות ויותר
זהו זה בכדי שיראה לקרוב או לתגר אחר.

זהו סוף המעשה, בעצם רק קצה הקרחון על תגרי לוד, חכמים ורבי טרפון. סיפור עם מחלוקות, עצב, כעסים ושמחות כשבסוף המפסידים היו הלקוחות.

לעיונים, בירורים, הערות והארות ניתן לפתוח שוטנשטיין, שטיינזלץ ושאר באורי גמרות ואם במקרה יש לכם נזיפות אתם מוזמנים תמיד לעיין בתוספות...

חורף איז קאמינג

ביום רביעי האחרון, חלק הרב עוזי עם תלמידי הישיבה את הגיגיו לקראת זמן חורף. בתקופה טמונה, כמובן, סיכון וסיכוי: מחד, אדם יכול להסתגר בבית המדרש, בלי צורך למגע עם העולם שבחוץ, בבחינת "ולא קרב זה אל זה – כל הלילה"; ומאידך, כפי שהזהיר הרב עוזי, דעיכת ההתלהבות של תחילת השנה, בשילוב מזג האוויר הקודר והלילות הארוכים, מצטברים לכדי 'משבר'. לפרטים נוספים, נא לפנות לרב עוזי פרידליך.

כל סכום גדול או קטן, טיפולו עבר מאיתן לאיתן

חונן הדלים ר' איתן לוקר (ב') נפרד משרביט הפילנתרופיה לטובת מכלכל החיים בחסד, מר איתן סלוטניק (א'). בכך, המונופול הכוחני של יושבי הרמפה הימנית בענף הצדקה – ענף המגלגל, מדי שנה, מאות ואף אלפי מטבעות עשר אגורות – נותר על כנו; ייתכן שבג"ץ יטרפדו את המינוי, בייחוד לאור התבטאויותיו הנאנדרטליות של מר סלוטניק בעניין 'שני בתי נירים'. מכל מקום: מערכת דף קשר מברכת את איתן (א') בברכת הצלחה לבבית ומודה לאיתן (ב') על שירותו בתפקיד.

וכתו חרבותם לעטים

המעצמה השביעית, בהובלת מערכת 'דף קשר', מצדיעה לעורכיו היוצאים של כתב העת, ב'ננון ווקר (ה') ושגיב זהבי (ה'). בעידן בו התוכן המסחרי, הקיטוב הפוליטי, הציניות, הזילות, והדיגיטציה מאיימים בקץ העיתונות המודפסת, השניים בקעו בערפל כאלומות אור צחות. תחתיהם נכנסים המצויינים שבבחורים, גלעד פרנקפורטר (ד') ופרופסור X (ישיבת הר עציון); אגף החדשות כולו קד בפני זוג העורכים, מביט בהם בהערצה ומאחל להם רוב שמחה וכל טוב במשרתם המתגרת.

גם זה קרה השבוע...

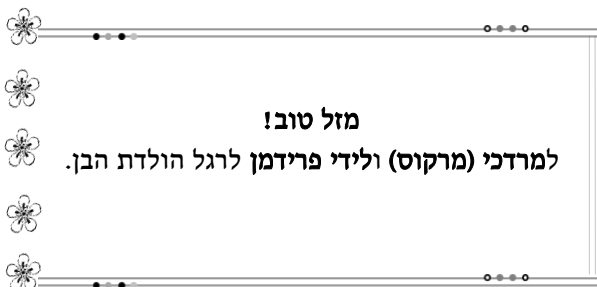
זכרתם להביא חנוכייה? ← להקת ההרקדה מתחממת... ← מתחיל להתקרר ← שלט 'שקט מצלמים' חזר למקומו ← המים בחדר קפה חמים? ← החוצניקים חיפשו את המטמון ← דרושים מכיני פנקייקים (מחבתתים) ← ארובות השמיים בתהליכים ← רועי לנג מתקן ספרים ← עונת התפוזים ← דבש ניגר מריח הדרים ← דיסה

חדשות מהעבר, גיליון 576, פרשת וישלח תשנ"ז

זכרונות מאפריקה

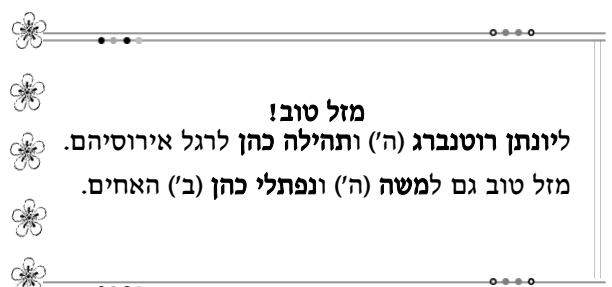
ד"ש חמה הגיעה השבוע לישיבה מניירובי שבקניה, (לא, עוד אין שם נציגות של הישיבה) שם קידמו בברכה את הפצת שיעורי פרשת השבוע של הישיבה באינטרנט (למעוניינים – כתובת האתר הישיבת:

www.etzion.org.il

מזל טוב!

למרדכי (מרקוס) ולידי פרידמן לרגל הולדת הבן.

מזל טוב!

ליונתן רוטנברג (ה') ותהילה כהן לרגל אירוסיהם.

מזל טוב גם למשה (ה') ונפתלי כהן (ב') האחים.